BIULETYN – Nr 2/2013 – Zielona Góra 2013

– egzeplarz bezpłatny –

Obserwatorium Integracji Społecznej w Zielonej Górze

ZESPÓŁ REDAKCYJNY
Pracownicy Obserwatorium Integracji Społecznej:

– Paweł Jagasek
– Izabela Siminska
– Marcin Senkowski
– Paulina Cendrowska-Kotalla

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W ZIELONEJ GÓRZE
Obserwatorium Integracji Społecznej

Al. Niepodległości 36
65-042 Zielona Góra
tel. 68 323 18 80
www.rops.lubuskie.pl
sekretariat@rops.lubuskie.pl

OPRACOWANIE GRAFICZNE
projekt okładki, skład i druk:

ART-DRUK
przy Regionalnym Centrum Animacji Kultury
65-431 Zielona Góra ul. H. Sienkiewicza 11
tel. 68 452 93 08, fax 68 320 88 34
www.rcak.pl, e-mail: publikacje@rcak.pl

KOREKTA

– Wioletta Wodnicka

Nakład: 200 szt.
Egzemplarz bezpłatny

Biuletyn powstał w ramach projektu systemowego *Koordynacja na rzecz aktywnej integracji*, Działanie 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne_____4

Adopcja po zmianach – czas na podsumowanie_____5

Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego_____7

„Lubuskie przeciw przemocy”
– projekt Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej_____15

Ekonomia społeczna_____19

Kwartalne spotkanie szkoleniowo-doradcze_____21

Badania i analizy_____22

Obudzić aktywność – dobre praktyki w ramach
współpracy jednostek pomocy społecznej z NGO_____26

JAKUB PIOSIK
Dyrektor
Regionalnego Ośrodka
Polityki Społecznej
w Zielonej Górze

SŁOWO WSTĘPNE

Drodzy Czytelnicy!

Miło nam jest zaprezentować drugi numer biuletynu informacyjnego Obserwatorium Integracji Społecznej w Zielonej Górze w 2013 r. Publikacja została wydana w ramach projektu systemowego 1.16 Koordynacja na rzecz aktywnej integracji, Działanie 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy integracji społecznej, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Jednym z tematów bieżącego Biuletynu jest podsumowanie funkcjonowania ośrodków adopcyjnych w województwie lubuskim od momentu wejścia w życie nowej ustawy.

Istotnym jest fakt, że w ramach dobrych praktyk wpisujących się w obchody tegorocznego „Europejskiego Roku Obywateli 2013" ogłosiliśmy konkurs skierowany do jednostek pomocy społecznej współpracujących z podmiotami III sektora pod hasłem „Obudzić aktywność – dobre praktyki w ramach współpracy jednostek pomocy społecznej z NGO", o którym można przeczytać w naszej publikacji.

Zachęcamy Państwa do zapoznania się także z pozostałymi artykułami zawartymi w niniejszym numerze naszego pisma. Mamy nadzieję, że Biuletyn będzie cennym źródłem informacji i inspiracji.

Życzę Państwu
miłej i owocnej lektury

ADOPCJA PO ZMIANACH – CZAS NA PODSUMOWANIE

1 stycznia 2012 roku nastąpiły zasadnicze zmiany organizacyjne dotyczące funkcjonowania publicznych ośrodków adopcyjnych. Na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organem prowadzącym dla tych jednostek stał się samorząd województwa.

BEATA KIECANA
Zastępca Dyrektora
Regionalnego
Ośrodka Polityki Społecznej
w Zielonej Górze

Po roku działalności ośrodków adopcyjnych w nowej rzeczywistości można się pokusić o ocenę, czy zmiany te w jakikolwiek sposób wpłynęły na ich funkcjonowanie. Przypomnę tylko, że głównym założeniem tej reformy było ujednolicenie i usprawnienie w regionie procesów adopcyjnych.

W województwie lubuskim zmiany objęły dwa publiczne ośrodki adopcyjne: w Zielonej Górze i Gorzowie Wielkopolskim. Mimo, że ustawa dawała takie możliwości, ośrodki nie zostały utworzone jako wyodrębnione jednostki organizacyjne z uwagi na ograniczone środki finansowe przeznaczone na ten cel z budżetu państwa. Ośrodki adopcyjne znalazły swoje miejsce w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Zielonej Górze, który rozpoczął swoją działalność 1 lipca 2012 roku (w okresie od 1.01.2012 r. do 30.06.2012 r. funkcjonowały w strukturach Departamentu Infrastruktury Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego).

Zapewnienie właściwej realizacji zadań przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w zakresie procedur adopcyjnych wymagało też sprawnej modyfikacji. I nie było to łatwe zadanie. Nie wystarczyło bowiem tylko „przeczytać ustawę". Dopiero wnikliwa analiza dokumentów, spotkania z pracownikami ośrodków, udział w posiedzeniach zespołów kwalifikacyjnych dały możliwość wyrobienia poglądu nt. funkcjonowania procedur adopcyjnych na terenie województwa lubuskiego. Pierwszy wniosek, jaki się nasunął, to taki, że należy ujednolicić procedury, które obowiązywały w dwóch ośrodkach, ale też je skrócić (jeżeli było to możliwe). Przyjęliśmy więc nową procedurę w zakresie kwalifikowania kandydatów do przysposobienia dziecka oraz procedurę kwalifikowania dzieci do przysposobienia. Efektem tych zabiegów była zwiększona liczba adopcji w 2012 roku (94) w stosunku do 2011 roku (72). Procedura adopcyjna to nie jest jednak wyścig z czasem i pewnych kwestii przyspieszyć się nie da, a fakt, że w województwie obowiązują te same procedury w ośrodkach adopcyjnych, na pewno wpłyną na zwiększoną efektywność ich pracy.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej uregulowała też kwestię szkoleń dla kandydatów, którzy chcą zostać rodzicami adopcyjnymi. Do 2011 roku ośrodki adopcyjne nie miały obowiązku przeprowadzania takich szkoleń. W Polsce bywało więc różnie. Niektóre ośrodki szkoliły kandydatów według własnych autorskich programów, inne nie. Od 2012 roku wszystkie ośrodki adopcyjne w Polsce mają obowiązek przeprowadzania szkoleń według autorskich programów zatwierdzanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Taki autorski program został przyjęty w województwie lubuskim.

I na zakończenie – nie będę oceniać całej ustawy, która nie jest jeszcze doskonała. Istnieją problemy z finansowaniem nowych zadań ze środków budżetu państwa. Mimo to, mogę pokusić się o stwierdzenie, że nowe uregulowania w zakresie wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej przyniosły wymierne korzyści dla zabezpieczenia potrzeb przede wszystkim dzieci, które przez różne zdarzenia losowe nie mogą czuć się kochane przez swoich biologicznych rodziców.

BARBARA MASZKIEWICZ
Kierownik Wydziału Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego

KOORDYNACJA SYSTEMÓW ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

Polacy jako pełnoprawni obywatele Unii Europejskiej mogą swobodnie podróżować po jej terytorium, osiedlać się, studiować czy też podejmować pracę. Prawo do swobodnego przemieszczania się w obrębie Unii nie miałoby jednak w praktyce żadnego znaczenia, gdyby nie towarzyszyły mu dodatkowe gwarancje w dziedzinie zabezpieczenia społecznego. Gwarancje te stwarza koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego.

Przepisy o koordynacji (rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady [WE] Nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady [WE] Nr 987/2009z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia [WE] Nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego) mają wartość nadrzędną nad przepisami krajowymi państw członkowskich Unii Europejskiej. Oznacza to, że w przypadku kolizji przepisów krajowych z przepisami unijnymi zastosowanie mają zawsze te ostatnie. Obowiązują one w całości i są stosowane bezpośrednio we wszystkich państwach nimi objętych.

Przepisy te nie powstały jednak po to, aby zastąpić różne krajowe systemy zabezpieczenia społecznego jednym wspólnym systemem europejskim. Każde państwo członkowskie zachowało prawo do decydowania o tym, kto jest objęty jego systemem, jakie składki trzeba do tego systemu wpłacić, jakie świadczenia będą z niego przyznawane i na jakich warunkach.

ZASADY KOORDYNACJI OBOWIĄZUJĄ:

- w państwach członkowskich Unii Europejskiej: Austrii, Belgii, Bułgarii, na Cyprze, w Czechach, Danii (z wyjątkiem Grenlandii i Wysp Faro), Estonii, Finlandii, we Francji (także na obszarze Reunion, Martyniki, Gwadelupy i Gujany Francuskiej), Grecji, Hiszpanii, Irlandii, na Litwie, w Luksemburgu, na Łotwie, Malcie, w Niemczech, Holandii, Polsce, Portugalii (w tym na Maderze i Azorach), Rumunii, na Słowacji, w Słowenii, Szwecji, na Węgrzech, we Włoszech, w Wielkiej Brytanii, w tym na Gibraltarze (zasady nie obowiązują natomiast na Wyspie Man i Wyspach Normandzkich);
- w państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego – Islandii, Lichtensteinie i Norwegii, na podstawie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym;
- w Szwajcarii, na podstawie umowy UE-Szwajcaria o swobodnym przepływie osób.

Samorząd Województwa Lubuskiego pełni funkcję instytucji właściwej w związku z udziałem Rzeczypospolitej Polskiej w koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w przypadku przemieszczania się osób w granicach Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W województwie lubuskim zadania te realizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

KAŻDE PAŃSTWO MA SWÓJ ODRĘBNY SYSTEM

Państwa członkowskie Unii Europejskiej przewidują w swoim ustawodawstwie pomoc rodzinom, które znajdą się w kryzysowej sytuacji. Dzięki zasadom koordynacji rodzina taka otrzyma

pomoc bez względu na to, w jakim kraju UE przebywa jeden z członków rodziny, a w jakim dzieci i pozostali członkowie. Należy jednak spełnić wymagania, jakie nakładają przepisy kraju, w którym jest się ubezpieczonym lub zatrudnionym. Niektóre państwa członkowskie uzależniają prawo do świadczeń rodzinnych od tego, jak długo podlega się ubezpieczeniu, zatrudnieniu oraz czy mieszka się na jego terytorium.

Jednymi z bardziej tolerancyjnych krajów pod względem świadczeń są Niemcy, Holandia i Czechy. W pierwszym przypadku dodatek przyznawany jest każdemu prawnemu opiekunowi dziecka, który odprowadza podatki w Niemczech, a dziecko pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym. W Czechach warunkiem jest nieprzekroczenie o 2,4 x ustalanej prawnie co roku kwoty minimum dochodu rodzinnego. W Holandii z kolei należy opłacać ubezpieczenie społeczne. Składki są automatycznie odliczane od pensji przez pracodawcę, więc pracownik nie musi specjalnie ubiegać się o ubezpieczenie – wszystko dzieje się automatycznie.

W Polsce przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uzależnione jest m.in. od spełnienia kryterium dochodowego. Zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 539,00 zł (od 1 listopada 2012 r.). W przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 623,00 zł (od 1 listopada 2012 r.).

KTÓRE PAŃSTWO PRZYZNAJE ŚWIADCZENIA W OKREŚLONYCH SYTUACJACH?

W przypadku, gdy więcej niż jedno państwo powinno wypłacać świadczenia rodzinne, kolejność pierwszeństwa do wypłaty świadczeń jest następująca: w pierwszej kolejności z tytułu zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, w drugiej kolejności z tytułu otrzymywania emerytury lub renty i w ostatniej kolejności – na podstawie miejsca zamieszkania.

Zatem, jeśli członek rodziny jest zatrudniony w Niemczech, a niepracująca żona ma miejsce zamieszkania w Polsce, wówczas pierwszeństwo do wypłaty świadczeń ma ustawodawstwo niemieckie. Jeśli jednak żona podejmie pracę w Polsce, świadczenia wypłaca państwo, w którym mieszkają dzieci.

Jeśli natomiast pracodawca oddelegował swojego pracownika do pracy za granicą, rodzinne świadczenia przysługują w Polsce, ponieważ tam właśnie mieści się siedziba firmy. Świadczenia rodzinne będzie wypłacała gmina i nie ma znaczenia, czy rodzina pozostała w kraju, czy mieszka za granicą.

Istotnym jest fakt, że zasiłek rodzinny można pobierać tylko w jednym kraju UE. Niemożliwe jest równoległe otrzymywanie świadczeń w Polsce i dodatkowo w innym kraju (można jedynie otrzymywać z innego kraju różnicę pomiędzy przyznanym świadczeniem a wyższym świadczeniem przysługującym z innego kraju).

ŚWIADCZENIA RODZINNE W WYBRANYCH KRAJACH

Decydując się na pracę zarobkową za granicą, polscy obywatele często nie są świadomi, że przysługują im zagraniczne świadczenia socjalne na takich samych warunkach, jak obywatelom danego kraju. Niezbędnym zatem jest omówienie w kilku słowach zasad przyznawania świadczeń rodzinnych w krajach, do których najczęściej wyjeżdżają obywatele Polski.

HOLANDIA

Zasiłek rodzinny w Holandii jest przeznaczony na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci i przysługuje do ukończenia przez nie 18 lat. Wypłacany jest raz na kwartał. Jeśli zasiłek rodzinny w kraju zamieszkania jest niższy niż w Holandii, to w Holandii może przysługiwać dodatek wyrównawczy do zasiłku rodzinnego. Jeśli np. jeden z rodziców mieszka i pracuje w Polsce i pobiera świadczenia rodzinne, a drugi z rodziców pracuje w Holandii

– może starać się o dodatek wyrównawczy do zasiłku rodzinnego z Holandii. Jeśli w Polsce odmówiono prawa do zasiłku rodzinnego, np. ze względu na przekroczone kryterium dochodowe, to zasiłek rodzinny z Holandii przysługuje w pełnej wysokości.

Wniosek o przyznanie holenderskiego zasiłku rodzinnego (kinderbijslag) należy złożyć w oddziale Banku Ubezpieczeń Społecznych (Sociale Verzekeringsbank, SVB), znajdującym się w pobliżu siedziby pracodawcy.

Warunki przyznania zasiłku rodzinnego – Kindrebijslag – regulują przepisy zawarte w ustawie „Algemene Kinderbijslagwel". Zgodnie z art. 6 AKW osoby, które mogą wnioskować o przyznanie tego zasiłku, to:

– pracownicy tymczasowi, wykonujący pracę w Holandii i podlegający podatkowi od wynagrodzeń w Holandii;
– mieszkańcy Holandii.

W czasie pobierania holenderskich zasiłków rodzinnych możemy również liczyć się z tym, że będziemy poproszeni o udowodnienie, że otrzymane środki są przekazywane na dzieci. W tym celu należy postarać się o dowody na to, że dzieci są utrzymywane przez wnioskodawcę, np. dobrze jest posiadać przelewy bankowe lub przekazy pocztowe, na których widoczne jest, że wnioskodawca przekazuje pieniądze na rzecz dziecka lub opiekuna dziecka. Minimalnie należy łożyć na dziecko 410 euro kwartalnie.

Wysokość zasiłków w Holandii

Dzieci urodzone w dniu 1 stycznia 1995 lub później	0 - 5 lat	6-11 lat	12-18 lat
Na dziecko kwartalnie	191,65 Euro	232,71 Euro	273,78 Euro

Dzieci urodzone przed 1 stycznia 1995	Liczba dzieci	12-18 lat
Na dziecko kwartalnie	1	273,78 Euro
Na dziecko kwartalnie	2	314,44 Euro
Na dziecko kwartalnie	3	327,99 Euro
Na dziecko kwartalnie	4	354,81 Euro
Na dziecko kwartalnie	5	370,89 Euro

NORWEGIA

Osoby legalnie zatrudnione na terenie Norwegii, posiadające na swoim utrzymaniu dzieci, mają prawo do norweskich świadczeń rodzinnych. Jeżeli jeden rodzic pracuje w Norwegii, a drugie z rodziców dziecka pracuje w rodzinnym kraju (wykonując pracę najemną lub prowadząc działalność na własny rachunek) albo otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych i jest tam uprawnione do świadczeń rodzinnych – świadczenia norweskie zostaną pomniejszone o świadczenia otrzymywane w rodzinnym kraju. Jeśli natomiast drugie z rodziców dziecka nie pracuje w rodzinnym kraju i nie pobiera zasiłku dla bezrobotnych, istnieje tylko uprawnienie do świadczeń rodzinnych z Norwegii.

Należy pamiętać o tym, że zasiłek rodzinny przysługuje do 18. roku życia dziecka i wynosi 970 NOK miesięcznie na każde dziecko.

Jeżeli samotnie wychowujemy dziecko, to można otrzymać „rozszerzony zasiłek rodzinny" (tzn. na jedno dziecko więcej, niż faktycznie posiadamy). Ponadto, jeżeli dziecko ma poniżej 2 lat, można również otrzymać wyższy zasiłek opiekuńczy.

Osoby zatrudnione przez polskiego pracodawcę (których Ubezpieczenie społeczne – ZUS – jest opłacane w Polsce), oddelegowane do pracy na terenie Norwegii, nie mają prawa do norweskich świadczeń rodzinnych (to nie dotyczy sytuacji, w której polski pracodawca opłaca norweski NIS w Norwegii).

NIEMCY

Zasiłek rodzinny przyznawany jest przez Niemiecki Urząd Rodzinny (Familienkasse) na dzieci w wieku do 18 lat. Jeśli nadal uczęszczają do szkoły lub studiują, otrzymują świadczenia do ukończenia przez nie 25. roku życia. Zasiłek można otrzymywać także na dzieci przysposobione i na dzieci współmałżonka, jeżeli tylko należą do gospodarstwa domowego wnioskodawcy.

Wnioskodawcą może być osoba, która podlega nieograniczonemu obowiązkowi podat-

kowemu w Niemczech, np., gdy:
– dana osoba posiada miejsce zamieszkania w Niemczech i korzysta z niego;
– ma otwartą działalność gospodarczą (Gewerbeanmeldung);
– pracuje legalnie jako osoba zatrudniona;
– rozlicza się z podatków na terenie Niemiec.

W zależności od liczby dzieci zasiłek rodzinny w Niemczech wynosi:
184 € - na jedno lub dwoje dzieci;
190 € - na trzecie dziecko;
215 € - na czwarte i każde następne dziecko.

Na dziecko niepełnosprawne niemiecki zasiłek rodzinny przyznawany jest bezterminowo. O rodzinne w Niemczech można ubiegać się nawet do 4 lat wstecz. Dotyczy to tylko okresów, w których była wykonywana praca i były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne na terenie Niemiec (przy prowadzeniu działalności gospodarczej na terenie Niemiec tylko od 1 maja 2010r.).

WIELKA BRYTANIA

W Wielkiej Brytanii zasiłek rodzinny nazywa się Child Benefit i jest wypłacany na wszystkie dzieci, które nie ukończą 16 lat, a także dla wybranych dzieci w wieku 16-19 lat. Te ostatnie otrzymują świadczenia, jeśli kontynuują naukę. Zasiłek rodzinny wypłacany jest niezależnie od osiąganych dochodów i oszczędności.

Wniosek o zasiłek rodzinny powinien być jak najszybciej złożony przez osobę, która podejmuje pracę w Wielkiej Brytanii. Przepisy brytyjskie stanowią, że zasiłek może zostać wypłacony jedynie za trzy miesiące wstecz od daty złożenia wniosku. Jeśli więc ktoś zaczął pracować na Wyspach w maju tego roku, a podanie złoży w listopadzie, nie otrzyma już świadczenia za maj, czerwiec i lipiec.

Zasiłek na dziecko w Wielkiej Brytanii wynosi:
– 20.30 GBP na tydzień – na najstarsze dziecko lub jedyne dziecko;
– 13.40 GBP na tydzień – na kolejne dzieci.

IRLANDIA

Zasiłek na dziecko jest wypłacany rodzicom lub opiekunom dzieci w wieku poniżej 16 lat lub poniżej 18. roku życia, jeżeli dziecko uczy się w pełnym wymiarze czasu pracy, szkolenia lub jest niepełnosprawne. Zasiłek rodzinny nie jest wypłacany po ukończeniu 18. roku.

Aktualnie w Irlandii zasiłek na 1 dziecko wynosi €140, jednak w roku 2013 będzie zredukowany do € 130 (odpowiednie przepisy oczekują na wejście w życie).

Zasiłki rodzinne w Irlandii w latach 2012 i 2013

Liczba dzieci	miesięczna stawka w 2012	miesięczna stawka w 2013	Roczna stopa w 2013
1 dziecko	€ 140,00	€ 130,00	€ 1,560.00
2 dzieci	€ 280,00	€ 260,00	€ 3,120.00
3 dzieci	€ 428,00	€ 390,00	€ 4,680.00
4 dzieci	€ 588,00	€ 530,00	€ 6,360.00
5 dzieci	€ 748,00	€ 670,00	€ 8,040.00
6 dzieci	€ 908,00	€ 810,00	€ 9,720.00
7 dzieci	€ 1,068.00	€ 950.00	€ 11,400.00
8 dzieci	€ 1,228.00	€ 1,090.00	€ 13,080.00

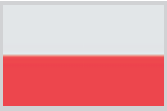

POLSKA

Zasiłek rodzinny wypłacany w Polsce ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dzieci, a osoby wychowujące dzieci, po spełnieniu warunków określonych w ustawie o świadczeniach rodzinnych, mogą ubiegać się o takie świadczenia.
Prawo do zasiłku rodzinnego oraz dodatków przysługuje:
• rodzicom, jednemu z rodziców lub opiekunowi prawnemu dziecka;
• opiekunowi faktycznemu dziecka;
• osobie uczącej się.

Do świadczeń rodzinnych, które podlegają koordynacji zalicza się:
• zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
• świadczenia opiekuńcze – zasiłek pielęgnacyjny i świadczenia pielęgnacyjne.

Zasiłek rodzinny można otrzymywać do czasu ukończenia przez dziecko:
• 18. roku życia;
• 21. roku życia, gdy kontynuuje naukę w szkole;
• 24. roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub szkole wyższej i ma orzeczenie o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności.

Wysokość zasiłku rodzinnego wynosi miesięcznie:
1) 77,00 zł na dziecko w wieku do ukończenia 5. roku życia;
2) 106,00 zł na dziecko w wieku powyżej 5. roku życia do ukończenia 18. roku życia;
3) 115,00 zł na dziecko w wieku powyżej 18. roku życia do ukończenia 24. roku życia.

Przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uwarunkowane jest między innymi spełnieniem kryterium dochodowego. Dochód rodziny (w przeliczeniu na osobę) nie może przekraczać kwoty 539,00 zł (przy dziecku niepełnosprawnym 623 zł). Dochód rodziny to przeciętny, miesięczny dochód członków rodziny, uzyskany w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy.

Należy również pamiętać, że każdy uzyskany dochód (również z pracy za granicą) należy zgłosić do organu wypłacającego świadczenia rodzinne, gdyż przekroczenie kryterium wskazanego powyżej powoduje, że nie przysługuje prawo do świadczeń na terenie Polski, a prawo do świadczeń zagranicznych (w określonych sytuacjach) przysługiwać może wtedy w pełnej wysokości. Dodatkowo, każde nienależnie pobrane świadczenia rodzinne podlegają zwrotowi wraz z ustawowymi odsetkami.

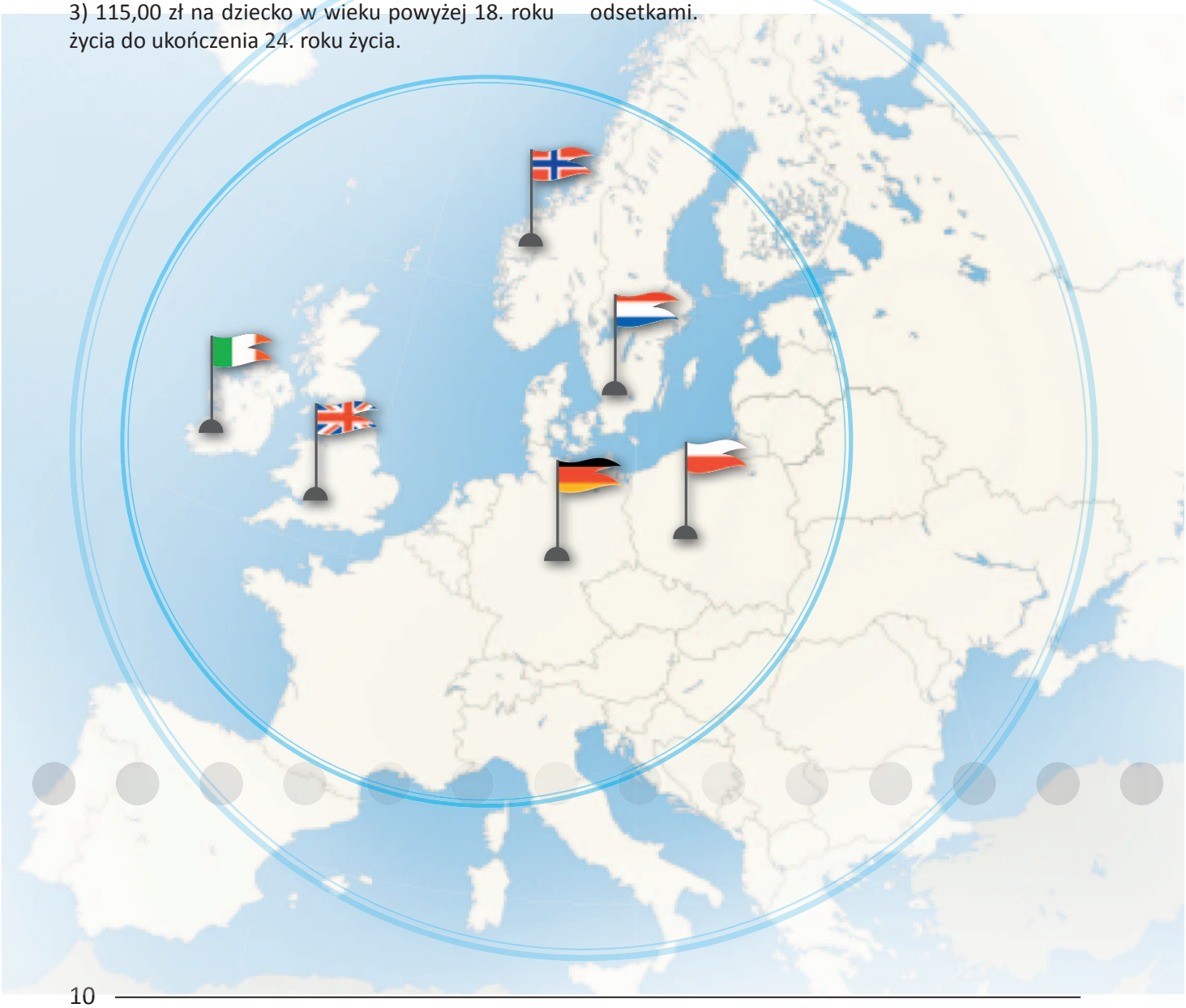

„LUBUSKIE PRZECIW PRZEMOCY” PROJEKT REGIONALNEGO OŚRODKA POLITYKI SPOŁECZNEJ

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze realizował projekt „Lubuskie przeciw przemocy”, który służył poprawie sytuacji rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie. Honorowy patronat nad projektem objęła Elżbieta Polak – Marszałek Województwa Lubuskiego. Głównym jego celem było ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy wobec osób starszych oraz jej skutków widzianych w perspektywie całego województwa lubuskiego. Jego realizacja miała służyć m.in. zwiększeniu świadomości społecznej dotyczącej zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie, poszerzeniu wiedzy na temat skutków przemocy w rodzinie, zapobieganiu powielania złych wzorców rodzinnych i środowiskowych, propagowaniu prawidłowych wzorców rodzinnych, promowaniu konstruktywnych form spędzania wspólnego czasu z rodziną oraz zbadaniu skali społecznej i natężenia zjawiska przemocy wobec osób starszych w naszym regionie.

Realizacja przedsięwzięcia zorganizowanego przy współudziale m.in. Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp. przebiegła dwuetapowo. Pierwszym etapem było przeprowadzenie szerokiej kampanii społecznej „Lubuskie przeciw przemocy”. Działania te polegały m.in. na wyprodukowaniu i wielokrotnej emisji w regionalnej telewizji i rozgłośniach radiowych spotów telewizyjnych i radiowych, rozwieszeniu w województwie 2000 plakatów, rozdaniu 4000 ulotek, wyprodukowaniu filmu edukacyjnego przez TVP w Gorzowie Wlkp., jego wielokrotną emisję telewizyjną oraz dystrybucję na 1000 płyt DVD w lubuskich placówkach edukacyjnych, jednostkach pomocy społecznej oraz organizacjach pozarządowych.

W ramach projektu Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze przy współpracy z jednostkami pomocy społecznej województwa lubuskiego przeprowadził badanie poświęcone zagadnieniom przemocy wobec osób starszych. Należy podkreślić szczególne zaangażowanie w tworzenie i realizację projektu Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp. Policja lubuska przeprowadziła cykl spotkań informacyjno-edukacyjnych, których adresatami spotkań były osoby starsze – mieszkańcy woj. lubuskiego. Celem tych działań było m.in. zmniejszenie tzw. „ciemnej liczby” (nieujawnionych) przypadków przemocy w rodzinie wobec osób starszych oraz edukacja seniorów w zakresie możliwości przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Realizatorami działań byli również policjanci – dzielnicowi i specjaliści ds. prewen-

Fot. Wydział Polityki Społecznej

Fot. Wydział Polityki Społecznej

cji kryminalnej jednostek policji województwa lubuskiego. Spotkania przeprowadzone w grudniu ubiegłego roku odbywały się w domach pomocy społecznej, domach środowiskowych, świetlicach wiejskich, domach kultury, klubach seniora, uniwersytetach III wieku, urzędach gmin itp. Ogółem policjanci przeprowadzili 71 spotkań, w których uczestniczyło 1300 osób we wszystkich powiatach naszego regionu. Tematyka spotkań obejmowała przybliżenie uczestnikom procedury „Niebieskiej Karty", praw ofiar przemocy w rodzinie, prawnych aspektów przemocy w rodzinie oraz prezentację placówek pomocowych dla ofiar przemocy w rodzinie. Podczas spotkań rozdawane były materiały edukacyjne i promocyjne, przygotowane przez ROPS w Zielonej Górze: książki na temat przemocy w rodzinie, ulotki, plakaty, długopisy, ołówki, smycze, kalendarze, magnesy, opaski silikonowe, film edukacyjny na płytach DVD. Łącznie rozpowszechniono około 7500 sztuk różnych materiałów edukacyjnych i promocyjnych gadżetów.

Podsumowaniem realizacji projektu „Lubuskie przeciw przemocy" była organizacja konferencji dnia 17 grudnia 2012 r. w Filharmonii Zielonogórskiej im. Tadeusza Bairda. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele administracji rządowej i samorządowej, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, sędziowie, kuratorzy, policjanci, członkowie zespołów interdyscyplinarnych oraz organizacji pozarządowych – ogółem ponad 100 osób. Podczas konferencji przedstawiono zarys oraz znaczenie problemu przemocy w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy wobec osób starszych, działania poszczególnych służb oraz podmiotów realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania temu zjawisku, jak również dane statystyczne oparte m.in. o własne badania dotyczące tej problematyki. Założenia kampanii wpisały się w obchody Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej. Edukacja środowiska lokalnego w ramach kampanii oraz organizacja konferencji zwiększyła świadomość społeczną dotyczącą zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie, poszerzyła wiedzę wśród mieszkańców naszego województwa na temat skutków przemocy w rodzinie, propagowała prawidłowe wzorce rodzinne, jak również promowała konstruktywne formy spędzania wspólnego czasu z rodziną.

Wydział Polityki Społecznej
Regionalnego Ośrodka
Polityki Społecznej
w Zielonej Górze

Fot. Wydział Polityki Społecznej

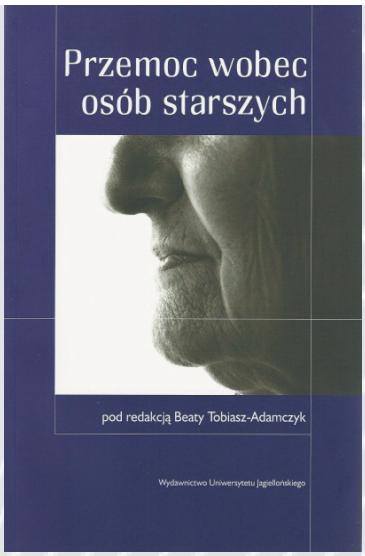

Projekt „Lubuskie przeciw przemocy" został realizowany w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie" Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

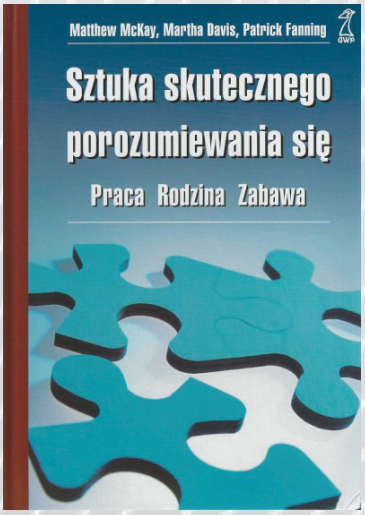

Lubuskie
Warte zachodu

Projekt objęty Honorowym Patronatem
Marszałka Województwa Lubuskiego
Elżbiety Polak

ROPS
Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej
w Zielonej Górze

Lubuskie przeciw przemocy

**PAMIĘTAJ, ŻE MOŻESZ BYĆ JEDYNĄ OSOBĄ,
KTÓRA ZAUWAŻYŁA, ŻE KTOŚ POTRZEBUJE POMOCY!!!**

**PRZEMOC W RODZINIE TO PRZESTĘPSTWO!
ŚCIGANE PRZEZ PRAWO I PODLEGA KARZE!**

**REAGUJ KIEDY PODEJRZEWASZ,
ŻE KTOŚ Z TWOJEGO OTOCZENIA JEST KRZYWDZONY
I MOŻE POTRZEBOWAĆ TWOJEJ POMOCY!**

SZUKAJ POMOCY!

TWOJA REAKCJA JEST WAŻNA!

MASZ PRAWO SIĘ BRONIĆ!

Adresy instytucji, które zajmują się problemem przemocy w rodzinie:

- OGÓLNOPOLSKIE POGOTOWIE DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
"NIEBIESKA LINIA" TEL. 22 668-70-00, www.niebieskalinia.pl
- SPECJALISTYCZNY OŚRODEK WSPARCIA DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
TEL. 95 721-41-60, UL. OKRZEI 39 66-400 GORZÓW WLKP
CZYNNE CAŁĄ DOBĘ: OSIEDLE PIASKI. DOJAZD TRAMWAJEM LINII 2 i 3
sekretariat@sow.com.pl, dyrektor@sow.com.pl, interwencja@sow.com.pl
www.sow.com.pl
- POLICJA 997 LUB 112
- TERENOWY KOMITET OCHRONY PRAW DZIECKA W ZIELONEJ GÓRZE
OŚRODEK INTERWENCJI KRYZYSOWEJ
UL. PIASKOWA 9E, 65-204 ZIELONA GÓRA TEL./FAX 68 324-49-00
TELEFON ZAUFANIA DLA OFIAR PRZEMOCY: 68 328-08-63
Pytania do ekspertów – specjalistów pomagających w kryzysowych sytuacjach rodzinnych – prosimy kierować na adres: tkopd@poczta.onet.pl
- LUBUSKI RUCH NA RZECZ KOBIET I RODZINY „ŻAR" W ŻARACH
OŚRODEK INTERWENCJI KRYZYSOWEJ UL. WROCŁAWSKA 5, 68-200 ŻARY
TEL. 68 470-14-44; 699 902 860
lubuskiruch@wp.pl, www.lubuskiruch.pl

Projekt „Lubuskie przeciw przemocy" – „Siła w szacunku – w rodzinie siła"współfinansowany ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej realizowany przez Regionalny Ośodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

Partner projektu Wydział Prewencji
Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp

Ministerstwo Pracy
i Polityki Społecznej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze Al. Niepodległości 36, 65-042 Zielona Góra tel./fax 68 45-29-800.

EKONOMIA SPOŁECZNA

4 lutego 2013 r., w obecności lubuskich mediów, nastąpiło uroczyste podpisanie umowy na zorganizowanie i przeprowadzenie studiów podyplomowych na kierunku Ekonomia społeczna pomiędzy Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Zielonej Górze, reprezentowanym przez Dyrektora Jakuba Piosika a Uniwersytetem Zielonogórskim, reprezentowanym przez Prorektor, prof. dr hab. inż. Magdalenę Graczyk. W uroczystości wziął udział Maciej Szykuła – Wicemarszałek Województwa Lubuskiego, który rozpoczynając spotkanie, powiedział: Cieszę się, że beneficjentem i partnerem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej jest Uniwersytet Zielonogórski, a dzisiaj podpisujemy umowę. Na spotkaniu obecni byli także: Grzegorz Błażków – Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze, Barbara Sadowska – Wiceprezes Fundacji Pomocy Wzajemnej Barka z Poznania oraz Mariusz Kwiatkowski z Uniwersytetu Zielonogórskiego – kierownik studiów.

Bezpłatne studia podyplomowe to nowa forma wsparcia realizowanego w ramach projektu pn. „Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej w województwie lubuskim", współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wybór kierunku nie był przypadkowy. Jest to doskonałe uzupełnienie licznych działań podjętych dotychczas w ramach rozwoju ekonomii społecznej, rozwijających wielosektorową i pluralistyczną pomoc społeczną w naszym województwie. Przedsiębiorczość społeczna jest alternatywą dla dotychczasowych sposobów rozwiązywania problemów społecznych. Pozwala na aktywne uczestnictwo osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem w procesie tworzenia i rozwoju inicjatyw gospodarczych, które stanowią czynnik reintegracji społecznej i zawodowej tych osób. Stosowanie takiego rozwiązania w praktyce wiąże się z koniecznością wykorzystania nowatorskich działań organizacyjnych i edukacyjnych, poszukiwania różnych płaszczyzn współpracy, które – podejmowane w zakresie ekonomii społecznej – przyczynią się do pozytywnych zmian społeczno-gospodarczych w naszym województwie. I edycja studiów rozpocznie się konferencją inaugurującą pn. „Wiedza. Rozwój. Wspólne działanie – sukces ekonomii społecznej", która odbędzie się 1 marca br., a pierwsze zajęcia rozpoczną się już w dniach 2-3 marca. Studia to ok. 200 godzin zajęć dydaktycznych, podczas których wykształconych zostanie 25 przyszłych lokalnych i regionalnych menadżerów społecznych.

Uroczyste podpisanie umowy na organizację i przeprowadzenie studiów podyplomowych – Ekonomia społeczna.

Na zdjęciu od lewej: prof. dr hab. inż. Magdalena Graczyk, Wicemarszałek Województwa Lubuskiego Maciej Szykuła, Dyrektor ROPS Jakub Piosik, Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze Grzegorz Błażków

KWARTALNE SPOTKANIE SZKOLENIOWO-DORADCZE

W marcu 2013 r. odbędzie się drugie w piątej edycji projektu systemowego (Poddziałanie 7.1.3) kwartalne spotkanie szkoleniowo-doradcze pn. „Zmiany w dotychczasowym funkcjonowaniu systemu pomocy społecznej a realizacja projektów systemowych". Spotkanie ma na celu zaprezentowanie doświadczeń zdobytych podczas realizacji projektów systemowych (Poddziałanie 7.1.1 i 7.1.2) oraz przekazanie przedstawicielom powiatowych centrów pomocy rodzinie i ośrodków pomocy społecznej między innymi aktualnych komunikatów na temat stanu realizacji projektów. Projekty systemowe realizuje 86 z 95 funkcjonujących w województwie lubuskim jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Jednym z prelegentów będzie Krystyna Wyrwicka – Dyrektor Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej.

BADANIA I ANALIZY

Obserwatorium Integracji Społecznej w Zielonej Górze opracowało ankietę skierowaną do 12 powiatowych centrów pomocy rodzinie na terenie województwa lubuskiego, dotyczącą planów i potrzeb w zakresie powołania regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych oraz interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych.

Każda forma zinstytucjonalizowanej pieczy zastępczej powinna zostać zorganizowana tak, by stworzyć dziecku odpowiednie warunki rozwoju psychofizycznego. W tym celu rozporządzenie MPiPS z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 292, poz. 1720) szczegółowo określa m. in. maksymalną liczbę dzieci pozostających pod opieką jednego wychowawcy, warunki sprawowania opieki w godzinach nocnych, organizację pracy wychowawczej oraz dokumentację dotyczącą dziecka.

W rozporządzeniu uregulowano także standardy usług świadczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Umieszczonemu w niej dziecku należy zapewnić m.in. dostosowane do jego potrzeb wyżywienie, dostęp do opieki zdrowotnej i zaopatrzenie w produkty lecznicze, wyposażenie w odzież, obuwie oraz zabawki odpowiednie do jego wieku, dostęp do nauki oraz pomoc przy odrabianiu zadań domowych.

Art. 109 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 149 poz. 887 ze zm.) o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej mówi, że w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej są umieszczane dzieci, które ze względu na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Można w niej umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 30 dzieci. Uwzględniając specyfikę i zadania regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, Wojewoda może zezwolić na umieszczenie większej liczby dzieci, nie więcej jednak niż 45. Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna, za zgodą Marszałka Województwa, może przyjąć dziecko z powiatu leżącego w granicach innego województwa, jeżeli dysponuje wolnym miejscem.

Dzieci, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej są umieszczane w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, których prowadzenie zostało wpisane w zadania własne samorządu województwa.

W tym samym czasie w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym można umieścić nie więcej niż 20 dzieci. Pobyt dziecka w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym nie może jednak trwać dłużej niż do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.

W województwie lubuskim 39 dzieci ze względu na swój stan zdrowia wymaga stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji, nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, a mogłyby zostać umieszczone w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej. Takie zapotrzebowanie zgłosiło 5 powiatów: zielonogórski – 7 dzieci, go-

rzowski – 6 dzieci, świebodziński – 15 dzieci, żagański – 5 dzieci, nowosolski – 6 dzieci.

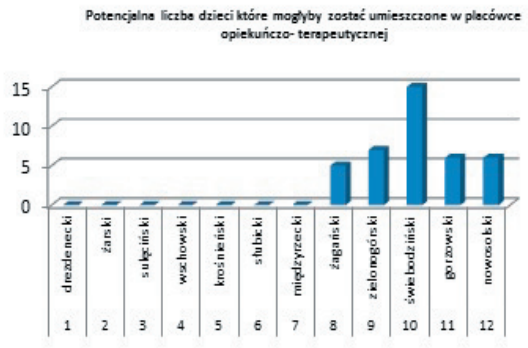

Źródło: Opracowanie własne

W pytaniu dotyczącym dzieci wymagających specjalistycznej opieki, które mogłyby zostać umieszczone w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych wskazano tylko 11 dzieci, 7 w powiecie zielonogórskim oraz 4 w powiecie gorzowskim. W pozostałych 10 powiatach nie ma dzieci, które wymagałyby umieszczenia w ośrodkach preadopcyjnych.

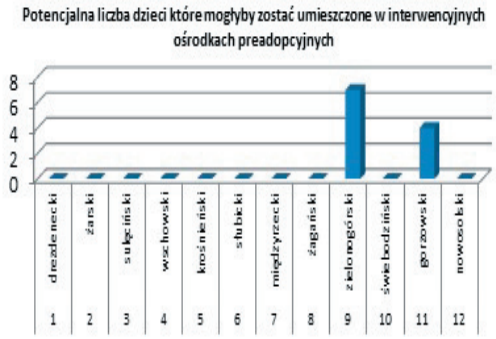

Źródło: Opracowanie własne

W województwie lubuskim dzieci, które wymagały specjalistycznej opieki były dotychczas umieszczane najczęściej w domach pomocy społecznej, zawodowych rodzinach zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, zakładach opieki leczniczej oraz rodzinach zastępczych niezawodowych. Takie formy pieczy zastępczej wymieniane były najczęściej przez powiat zielonogórski, gorzowski, drezdenecki, międzyrzecki, świebodziński, nowosolski oraz żagański.

W pięciu powiatach: krośnieńskim, słubickim, sulęcińskim, żarskim i wschowskim nie było potrzeby umieszczania dzieci, które wymagały specjalistycznej opieki w pieczy zastępczej. Tylko z dwóch powiatów – zielonogórskiego i międzyrzeckiego – dzieci były umieszczane w placówkach poza województwem lubuskim.

Analiza ankiet wykazała, że na 12 powiatowych centrów pomocy rodzinie 7 z nich wyraziło zainteresowanie utworzeniem regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej. Najczęściej wskazywane powody utworzenia ww. placówki, to:
– brak możliwości umieszczenia dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
– brak kandydatów na specjalistyczną rodzinę zastępczą;
– konieczność zapewnienia opieki nad dziećmi z autyzmem, ADHD, przewlekle chorymi, chorymi psychicznie, niezdolnymi do samodzielnej egzystencji. Dzieci te wymagają zindywidualizowanej specjalistycznej opieki ze względu na stan zdrowia, a placówki nie są dostosowane do potrzeb dzieci niepełnosprawnych.

Poniższy wykres przedstawia zapotrzebowanie na utworzenie regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych w województwie lubuskim.

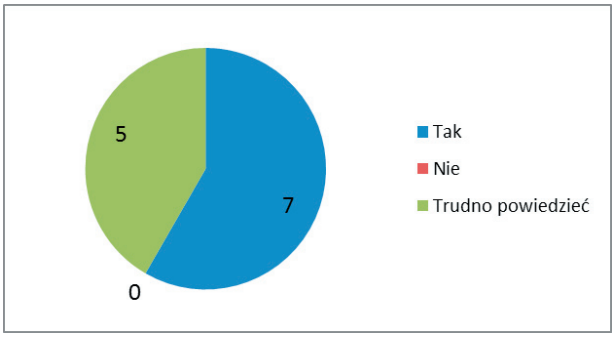

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość powiatów (8) nie określiła jednoznacznie potrzeby utworzenia interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych. Powiat zielonogórski, gorzowski, żagański i świebodziński zgłosiły zapotrzebowanie utworzenia ww. ośrodków, motywując je ograniczoną liczbą miejsc w pogotowiach rodzinnych, wydłużonym terminem pobytu dzieci w pogotowiu rodzinnym oraz brakiem kandydatów na rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego.

Poniżej zamieszczono wykres, który przedstawia zapotrzebowanie na utworzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych w powiatach lubuskich.

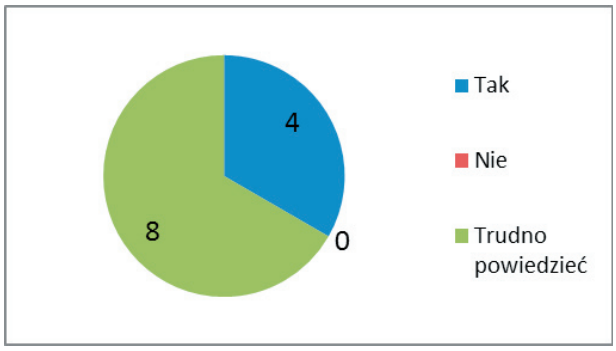

Źródło: Opracowanie własne

Częste uzasadnienia wskazywane przez pcpr-y, dotyczące utworzenia placówek opiekuńczo-terapeutycznych oraz interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych to brak lub ograniczona liczba miejsc w pogotowiach rodzinnych, które są bardzo przeciążone, ponieważ często przebywa w nich więcej niż 3 dzieci. Czas przebywania dziecka w pogotowiu rodzinnym nie powinien przekraczać 12 miesięcy, a często jest dłuższy. Dzieci najczęściej umieszczane są w rodzinach spokrewnionych, gdyż rodzin specjalistycznych jest niewiele, prawdopodobnie dlatego, że opieka nad dziećmi niepełnosprawnymi jest bardzo intensywna i wymagająca szczególnych umiejętności oraz fachowego wsparcia i pomocy w różnym zakresie.

Należy także podkreślić, że powołanie takich jednostek, jak regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna i interwencyjny ośrodek preadopcyjny będzie stanowić istotną pomoc dla wychowanków, którzy wymagają intensywnej opieki do końca życia.

„Obudzić aktywność – dobre praktyki w ramach współpracy jednostek pomocy społecznej z NGO”

Obserwatorium Integracji Społecznej przy współpracy z Wydziałem Polityki Społecznej w związku z rozpoczętą kampanią „Lubuska Aktywność Obywatelska”, która wpisuje się w obchody tegorocznego „Europejskiego Roku Obywateli 2013” ogłosiło konkurs skierowany do jednostek pomocy społecznej współpracujących z podmiotami III sektora pod hasłem: „Obudzić aktywność – dobre praktyki w ramach współpracy jednostek pomocy społecznej z NGO”.

Celem konkursu jest promowanie twórczych rozwiązań w obszarze pomocy i integracji społecznej, przyczyniających się do:

- zapobiegania izolacji, marginalizacji i społecznemu wykluczeniu osób i rodzin;
- aktywizowania klientów pomocy społecznej do rozwiązywania własnych problemów;
- mobilizowania środowisk lokalnych do podejmowania działań mających na celu minimalizowanie skutków problemów społecznych;
- tworzenia i wdrażania systemu opieki nad dziećmi i rodziną;
- wprowadzania nowatorskich rozwiązań we współpracy podmiotów w zakresie pomocy społecznej.

Konkurs rozstrzygany będzie w dwóch kategoriach:

1) OPS + organizacja pozarządowa

2) PCPR + organizacja pozarządowa

Szczegóły konkursu wraz regulaminem oraz formularzem zgłoszeniowym zamieszczono na stronie internetowej **www.rops.lubuskie.pl**

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ
w Zielonej Górze
65-042 Zielona Góra, al. Niepodległości 36
www.rops.lubuskie.pl
sekretariat@rops.lubuskie.pl

Biuletyn powstał w ramach projektu systemowego Koordynacja na rzecz aktywnej integracji, Działanie 1.2 *Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej*, Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.